

Lareb
Nederlands Bijwerking Centrum
Netherlands Pharmacovigilance Centre

**Bijwerkingen in de praktijk
– Lareb en LIM**

5 februari 2009
Zorggroep Almere

Ingrid Oosterhuis
Beoordelaar
Coördinator Lareb Intensive Monitoring

www.lareb.nl

**Waarom
geneesmiddelenbewaking?**

Een geregistreerd geneesmiddel is toch veilig?

16. MAATLEN VAN BEVEEGENDE VAN DE TOEGANG
Nederlands Bijwerking Centrum
Geneesmiddelenbewaking 2009

Lareb

**Kloof tussen studie en praktijk
beperkte omvang populatie**

Geneesmiddel voor chronisch gebruik, niet levensbedreigende aandoening

Totaal 1500 patiënten
600 patiënten minimaal 6 maanden fase 1-3
300 patiënten minimaal 1 jaar

> 100.000 patiënten post-marketing surveillance

Lareb

**Kloof tussen studie en praktijk
samenstelling populatie**

Lareb

**TREATMENT AND CONJUGATED
ABNORMALITIES**

... Sixty--Congenital abnormalities are present in approximately 1.5% of babies. In some instances it has been observed that the incidence of multiple severe abnormalities is higher in babies delivered of women who were given the drug chlorbutol (Chloral) during pregnancy, as an anaesthetic or as a sedative, or for other purposes.

These abnormalities are present in children developed from amniocentesis, the tests and measurements of the foetus. They developed in a very early stage, and before of development of long bones (abnormally short bones).

Have any of your studies ever similar abnormalities in babies delivered of women who have taken the drug during pregnancy?

W. G. McBride

W.G. McBride, The Lancet 1961 dec 16: 1358

Lareb

Casus 1

Lareb

Nachtmerries

- Patient: vrouw, 58
- Simvastatine 40 mg 1dd1
- Co-medicatie: metoprolol 50 mg, hydrochloorthiazide 25 mg
- Omschrijving klachten: nachtmerries
- Latentietijd: 1 dag

Beloop

- Hersteld na staken (positieve dechallenge)
- Op verzoek arts weer ingenomen → dezelfde nacht weer nachtmerries (positieve rechallenge)

Officiële productinformatie

- Via www.cbg-meb.nl in Geneesmiddelen-informatiebank
- Nachtmerries of abnormale dromen niet genoemd bij simvastatine, atorvastatine, fluvastatine, pravastatine en rosuvastatine
- Fluvastatine en atorvastatine: insomnie
- Pravastatine: insomnie en slaapstoornissen

Meldingen bij Lareb

- 13 meldingen nachtmerries bij simvastatine
- 11 x positieve dechallenge, 5x positieve rechallenge
- Ook 6 meldingen van abnormale dromen bij simvastatine
- Let op: co-medicatie!

Co-medicatie

- Ib-tekst metoprolol:
soms (> 1/1000, <1/100) nachtmerries

Meldingen nachtmerries

Naam	Meldingen
Simvastatine	13
Atorvastatine	4
Cerivastatine	1
Pravastatine	1
Fluvastatine	-
Rosuvastatine	-

Literatuur

UPPER POINTS

Atorvastatin may cause nightmares

From J H Small, Glasgow

Dear sir, I am writing to you because I have been prescribed atorvastatin for my cholesterol. I have been taking it for a few weeks now and I have noticed that I have been having nightmares. I am not sure if this is a side effect of the medication or if it is something else. I would like to know if there is anything I can do to stop the nightmares.

I have been taking atorvastatin for a few weeks now and I have noticed that I have been having nightmares. I am not sure if this is a side effect of the medication or if it is something else. I would like to know if there is anything I can do to stop the nightmares.

I have been taking atorvastatin for a few weeks now and I have noticed that I have been having nightmares. I am not sure if this is a side effect of the medication or if it is something else. I would like to know if there is anything I can do to stop the nightmares.

I have been taking atorvastatin for a few weeks now and I have noticed that I have been having nightmares. I am not sure if this is a side effect of the medication or if it is something else. I would like to know if there is anything I can do to stop the nightmares.

I have been taking atorvastatin for a few weeks now and I have noticed that I have been having nightmares. I am not sure if this is a side effect of the medication or if it is something else. I would like to know if there is anything I can do to stop the nightmares.

I have been taking atorvastatin for a few weeks now and I have noticed that I have been having nightmares. I am not sure if this is a side effect of the medication or if it is something else. I would like to know if there is anything I can do to stop the nightmares.

Mechanisme

- Exacte mechanisme nog onbekend
- Mogelijk:
  - Relatie nachtmerries en lager cholesterol niveau en serotonerge inhibitie of verminderde serotonine productie
  - Verlaging cholesterol → dopamine stimulatie in 1 studie

Agarun MY, Gulec M, Cilli AS, Kara H, Sekeroglu R, Dulger H, Besiroglu L, Inci R. Nightmares and serum cholesterol level: a preliminary report. *Can J Psychiatry* 2005;50(6):361-4.

Fuchs, D., Schroecksnadel, K., and Weiss, G. Rapid Response: Statins affect tryptophan metabolism. <http://www.bmi.com/cgi/eletters/332/75470-c>

Orniston T, Walkowitz OM, Reus VI, Johnson R, Manfredi F. Hormonal changes with cholesterol reduction: a double-blind pilot study. *J Clin Pharm Ther* 2004;29(1):71-3.

Boodschap

- Statines kunnen nachtmerries en droomstoornissen geven
- Positieve dechallenge (+ rechallenge) maakt causaal verband sterker
- Let bij vermoede bijwerkingen ook op co-medicatie!
- Lareb databank ≠ incidentiecijfers

Nederlands Bijwerkingen Centrum Lareb

- Vrijwillig rapportagesysteem
- Onafhankelijke organisatie
- In opdracht van CBG
- Artsen en apothekers
- Vijf regio's

Kerntaken

- Bewaking veiligheid geneesmiddelen
  - Onderhouden nationale bijwerkingendatabank
  - Beoordelen en analyseren van meldingen
  - Melden van (vermoedelijke) bijwerkingen stimuleren
- Kenniscentrum voor bijwerkingen
  - Publicaties
  - Helpdesk
  - www.lareb.nl
  - Onderwijs/nascholing

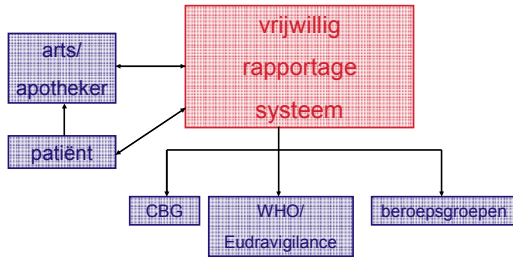

Gegevens 2007

- 6894 meldingen
- 19 mogelijke signalen naar CBG
- 38 publicaties in (inter)nationale wetenschappelijke tijdschriften

Rol van Lareb

Lareb

Casus 2

Lareb

Bruxisme - tandenknarsen

- Vrouw, 62 jaar
- Depressieve stoornis
- Medicatie:
  - venlafaxine (Efexor®) 75 mg 1 dd 1
  - risperidon (Risperdal®) 1 mg 1 dd 1

Lareb

Gemelde bijwerkingen

- Nachtelijk tandenknarsen
- Gespannen spieren in nek, bovenarmen en hoofd
- Tandarts: zes kiezen beschadigd, waarschijnlijk door tandenknarsen

Lareb

Positieve dechallenge

- Na staken venlafaxine en risperidon geen tandenknarsen meer
- Half jaar later citalopram 20 mg 1 dd 1
- Hoofdpijn en tandenknarsen
- Herstel na staken

Lareb

Beoordeling

- Literatuur:
  - Kompas/1B-tekst: -
  - Pubmed: ca. 20 casus (nachtelijk) bruxisme bij SSRI's/venlafaxine

Lareb

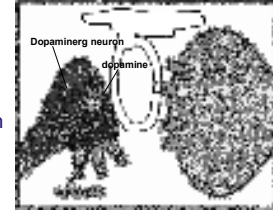
Meldingen

- Lareb: 7 meldingen SSRI's
3 meldingen venlafaxine
- WHO: alle SSRI's/venlafaxine geassocieerd met bruxisme

Lareb

Mechanisme

- Mesocorticale systeem middenhersenen
- Serotonerge neuronen remmen dopaminerge neuronen
- Dopaminerge neuronen remmen bewegingen

→ toename spierspanning en ongecontroleerde bewegingen

Lareb

Andere oorzaken van tandenknarsen

- Depressieve stoornis
- Verstoorde slaappatroon

Lareb

Causaliteitsbeoordeling

PRO	CON
<ul style="list-style-type: none"> • farmacologisch mechanisme • dosis-respons-relatie • meerdere meldingen in databanken • meerdere case reports	<ul style="list-style-type: none"> • andere verklarende factoren • niet in alle gevallen herstel na staken

Lareb

Boodschap

- Bruxisme kan optreden bij SSRI's en venlafaxine
- Een farmacologisch mechanisme ondersteunt een causale relatie

Lareb

Lareb

Causaliteit

- Is de bijwerking beschreven?
- Wat is de rol van dit geneesmiddel in deze patiënt en omgekeerd?

Lareb

Intrinsieke causaliteit

- Farmacologische plausibiliteit
  - Kinetiek, dynamiek, chemische structuur
  - Tijdsrelatie, latentietijden, de- en rechallenge
- Patiëntgebonden factoren
  - Indicatie, co-morbiditeit
  - Metabolisme van het geneesmiddel
  - Co-medicatie

Lareb

Extrinsieke Causaliteit

- Bekendheid in de literatuur
- Achtergrondincidentie

Lareb

Casus 3

Lareb

Psoriasis

- Man, 72 jaar
- Sinds kort psoriasis, die niet reageert op:
  - Neotigason®
  - Locoid® crème
  - Celestoderm®
  - Dermovate®
  - Daivonex®

Lareb

Chronische medicatie

- amlodipine 10 mg 1 dd 1
- hydrochloorthiazide 25 mg 1 dd 1
- timolol oogdruppels

Lareb

Bijwerking?

Denkt u aan een bijwerking?

Lareb

Welk middel?

Welk middel verdenkt u?

1. amlodipine
2. hydrochloorthiazide
3. timolol oogdruppels

Lareb

Beloop

- Timolol oogdruppels vervangen door dorzolamide (Trusopt®)
- Binnen enkele weken vermindering psoriasis

Lareb

Psoriasis

Bèta-blokkers en psoriasis

- verergering van bestaande psoriasis
- inductie psoriatische eruptie
- luxatie van *de novo* psoriasis

- latentietijd maanden tot jaren
- vaak onvoldoende reactie op psoriasis therapie

Lareb

Psoriasis als bijwerking

- Bèta-blokkers
- ACE-remmers
- Anti-malaria middelen
- cimetidine
- interferon
- interleukine
- lithium
- NSAIDs

Lareb

Boodschap

- Ook lokale toepassingen kunnen systemische effecten geven
- Geneesmiddelen kunnen na jaren pas bijwerkingen geven

Lareb

Casus 4

Lareb

Gynaecomastie

- Man, 55 jaar
- Pijnlijke zwelling linker borst
- Medicatie:
  - Aldactone®
  - Amaryl®
  - Lipitor®
  - isosorbidedinitraat
  - Selokeen®
  - Aprovel®
  - Adalat Oros®
  - alles > 2 jaar

Lareb

Bijwerking?

Denkt u aan een bijwerking?

Lareb

Beloop

- Consult internist:
  - Prolactinespiegel: normaal
  - Mammografie: **suspect**

Lareb

Alarmbellen

- Man, 87 jaar
- Pijnlijke zwelling linker borst
- Medicatie:
  - Aldactone®
  - Amaryl®
  - Lipitor®
  - isosorbidedinitraat
  - Selokeen®
  - Aprovel®
  - Adalat Oros®
  - alles > 2 jaar

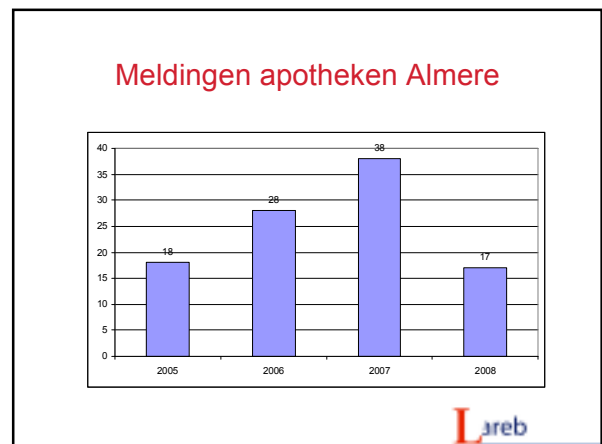
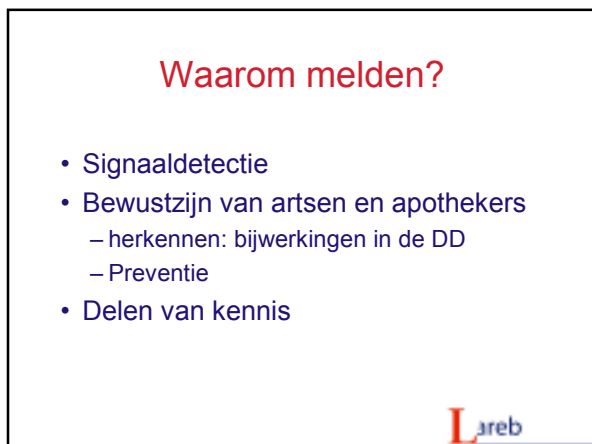
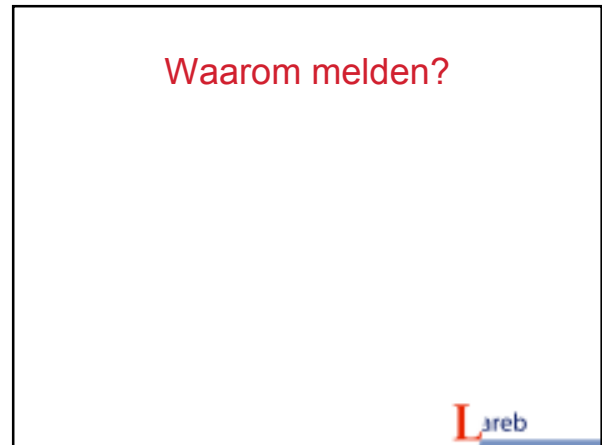
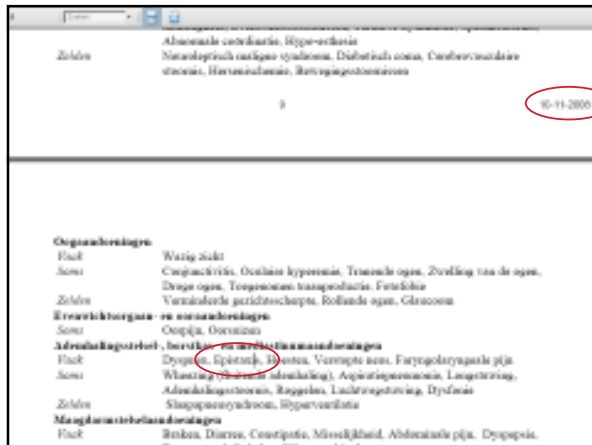
Lareb

Boodschap

De diagnostiek van een ernstige, behandelbare aandoening mag niet lijden onder de verdenking van een bijwerking

Lareb

Alles melden?

- Ernstige bijwerkingen
overlijden, levensbedreigend, invaliderend of arbeidsongeschiktheid, (verlenging) ziekenhuisopname
- Alle bijwerkingen nieuwe geneesmiddelen
≤ 2 jaar verkrijgbaar
- Onbekende bijwerkingen en interacties
- Denk aan zelfzorgmiddelen, vaccins en fytotherapie/homeotherapie

Lareb

Alles wat u de moeite waard vindt

Lareb

Vermoedens zijn voldoende

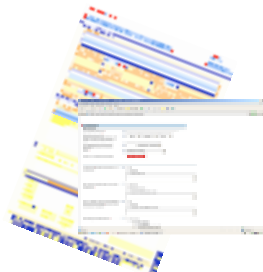
Lareb

Lareb

Hoe melden?

- www.lareb.nl
Meldformulier
zorgverlener
- Meldformulier
Kompas, Gebu
- Kopie ontslagbrief
- Arts en apotheker
samen

Lareb

E-learning cursus

A screenshot of the CME-Online e-learning course interface. The header reads "CME-Online maakt naschoon leuker en gemakkelijker". The main content area shows the title "Eenmalige cursus 'Bijwerking' LAREB LAREB" and a description: "Na gratis cursus 'Bijwerkingen' L.A.R.E.B. LAREB: 2 uur na benoemen van CME-Online door middel van de gratis cursus 'Bijwerkingen'. Deze cursus is ontwikkeld in samenwerking met het Nederlandse Bijwerkingen Centrum samen met de door het CVR geselecteerde voor 2 jaar. De de cursus te volgen, heeft u voldoende van Medis Business kennis van de accreditatiepunten kunnen ophalen. Wanneer u nog niet over deze informatie beschikt, kunt u deze aanvragen door 'het te klikken' 'Inloggen' knop u met de belangrijke informatie beschikbaar in de velden 'Inloggen', 'Wachtwoord' u gratis toegang krijgt tot de cursus 'Bijwerkingen'. De behaalde punten worden door ons toegevoegd aan het DMO."

Lareb

Vragen over het eerste deel?

Lareb Intensive Monitoring (LIM)

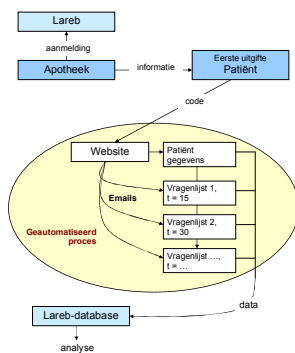
Waarom LIM?

- Vrijwillig meldsysteem (Lareb):
  - Breed systeem: alle geneesmiddelen
  - Duurt relatief lang voordat nieuwe bijwerkingen gevonden worden
- Snelle opsporing gewenst voor NCE's omdat nog niet alle bijwerkingen bekend zijn → LIM

Doel LIM

- Sneller opsporen nieuwe bijwerkingen NCE's
- Beloop bijwerkingen in de tijd volgen
- Gebaseerd op EU-signaal apotheek
- Patient actief volgen vanaf start geneesmiddel
- Geautomatiseerd proces

Samenwerking en ondersteuning

Projecten

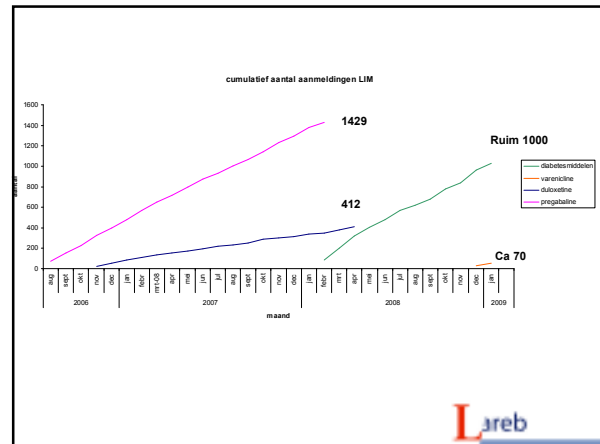
- Alle antidiabetica muv insulines: februari 2008
- Varenicline (Champix): december 2008

Gestopt:

- Pregabaline (1429 inclusies)
- Duloxetine (412 inclusies)

Nu 1059 deelnemende apotheken (56%)

Lareb

Lareb

Zorggroep Almere

- 8 van de 22 apotheken aangemeld
- Sinds de start in 2006
  - 6 apotheken hebben deelnemende patiënten (gehad)
  - Gezamenlijk aantal: 18 patiënten
  - Meest actieve apotheken
    - De Boog (6)
    - De Spil (4)
- Meer deelnemers → meer kennis bijwerkingen

Lareb

Interim analyse pregabaline

- 60% van de patiënten meldt een vermoede bijwerking
  - Neurologisch & maagdarmklachten
  - Bijna alle bijwerkingen in 1B-tekst
  - Weinig ernstige bijwerkingen gemeld
- 58% van de patiënten meldt bijwerking in eerste en tweede enquête
  - Bijwerking blijktbaar geen reden tot stoppen pregabaline

Vaak duizelig van pregabaline. Oosterhuis I, Harmark Lvd, Hendriks J, Puijtenbroek EP. Pharmaceutisch Weekblad 2008 (6), 30-34

Lareb

Bijwerkingen pregabaline

- > 40% bijwerking op centraal zenuwstelsel
  - 1e enquête bijna 50%
  - Duizeligheid (36%), slaperigheid (22%)
- Weinig ernstige bijwerkingen
- Bijna alle bijwerkingen in 1B tekst
- Publicatie in bewerking

Vaak duizelig van pregabaline. Oosterhuis I, Harmark Lvd, Hendriks J, Puijtenbroek EP. Pharmaceutisch Weekblad 2008 (6), 30-34

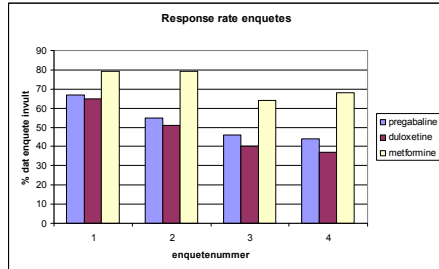
Lareb

Top 10 bijwerkingen pregabaline

Bijwerking	Percentage
Duizeligheid	15.6
Slaperigheid	9.5
Moeheid	5.3
Dronken gevoel	4.1
Aandacht er niet bij kunnen houden	3.4
Hoofdpijn	3.4
Constipatie	3.1
Gewichtstoename	3.0
Geheugenverlies	2.6
Misselijkheid	2.4

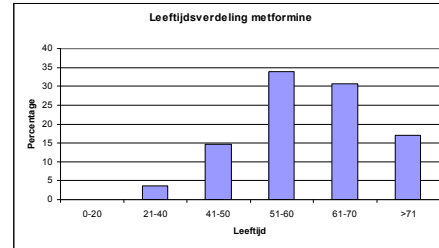
Lareb

Response rate

Lareb

Leeftijdsverdeling metformine

Lareb

Meedoen is eenvoudig

- Meegeven flyer bij EU antidiabetica of varenicline
- Uitleg aan de balie belangrijk!
  - LIM checklist
  - SBA cursus assistenten

LIM implementeren

- Assistenten zijn belangrijk!
- Bespreking in werkoverleg
  - Terugkerend thema
  - Thema's: aantal nieuwe patienten, nieuwe ontwikkelingen
- Nieuwsbrief

Lareb

Om te beginnen....

- Brief
  - Apotheken die nog niet meededen: aangemeld
  - Apotheken die al wel meededen
- Meer tips & trucs: LIM-website
www.larebmonitor.nl/apotheker

Lareb

Registratie zorg

Aantal EU LIM middelen 2008	Aantal folders meegegeven 2008	Aantal patiënten aangemeld 2008	Enquete 1 ingevuld 2008	Enquete 2 ingevuld 2008	Etc ...
Januvia: 89 Champix: 12	45 11	29 9	27 6	26 2	

- Eerste Uitgiftes: uit apotheekstelsel halen
- Folders: bijhouden in de apotheek
- Patiënten aangemeld: brief Lareb
- Enquetes ingevuld: LIM-site

Meedoen met LIM

- Bewaking veiligheid nieuwe geneesmiddelen
  - Nieuwe bijwerkingen
  - Beloop bijwerkingen in de tijd
- Versterken rol apotheker als geneesmiddelspecialist
- Toekomst: bijwerkingenadvies op maat?

Bedankt voor uw aandacht!

